

Metodický pokyn k Open Science pro žadatele projektů

Open Science je otevřený přístup k vědeckým informacím, zahrnující publikování v Open Access, dále například Open Data, Open Source, Open Peer Review a další formy otevřené vědy.

Podle [Strategie Open Access a Open Science \(2023-2030\)](#) Mendelovy univerzity, vzniklo pro metodickou podporu otevřené vědy Open Science centrum, které poskytuje také podporu vědcům při žádostech o projekt. Centrum nabízí konzultace k Data Management Plan a ke splnění Open Science podmínek v projektových žádostech.

V projektových žádostech je potřeba řešit popis správy výzkumných dat a také vyplnit a aktualizovat Data Management Plan. Vždy je důležité, aby si žadatel zkontroloval stanovené podmínky pro Open Science v konkrétní výzvě, jelikož se požadavky poskytovatelů se mohou lišit.

Nejčastější poskytovatelé dotací a jejich výzvy: [GAČR](#), [TAČR](#), [Horizon Europe](#), [OP JAK](#).

- **OP JAK:** V rámci projektů OP JAK byla zveřejněna [příručka postupů otevřené vědy](#)
- **TAČR:** Veškeré důležité informace k Open Access a výzkumným datům naleznete v příručce: [Výzkumná data a otevřený přístup k výstupům/výsledkům](#). Podmínky Open Science jsou v zadávací dokumentaci u vyhlášených [projektů](#).
- **GAČR:** Informace jsou v [zadávací dokumentaci](#) projektových výzev.
- **Horizon Europe:** [HE Programme Guide](#), Open Science (str. 40).

Informace k otevřenému přístupu k výsledkům vědy a výzkumu na MENDELU

1. Informace k otevřenému přístupu na MENDELU:

Univerzita je zapojena do národních iniciativ k otevřenému přístupu: Iniciativa Open Access v rámci Asociace knihoven vysokých škol (AKVŠ), a spravuje [Otevřený repozitář výsledků vědy a výzkumu](#), který je určen pro publikační Open Access výsledky. Dále byla schválena univerzitní [Strategie Open Access a Open Science](#) (2023-2030), která se zaměřuje na podporu Open Access, Open Science a výzkumných dat.

2. Pokud je podmínkou projektu, aby výstupy projektu byly Open Access,

uvádíte do projektových návrhů, jak konkrétně jsou principy otevřeného přístupu implementovány v daném projektu. V některých projektech nestačí jen publikovat v Open Access, ale i vložit publikační výsledky do repozitáře, který umožní dlouhodobou archivaci výsledků vědy a výzkumu a umožní otevřený přístup k těmto výsledkům. Jedná se např. o projekty Horizon Europe, OP JAK apod.

Příklad možných textů k použití:

A) Výstupy projektu budou publikovány v režimu Open Access (Gold Open Access)

- Časopisy v Open Access lze najít v [DOAJ](#).

B) Výstupy projektu budou archivovány v důvěryhodném repozitáři (Green Open Access), a to buď v [otevřeném repozitáři](#) výsledků vědy a výzkumu Mendelovy univerzity v Brně nebo v důvěryhodném repozitáři XY

- Repozitář můžete vybrat z registru [Open DOAR](#).

A+B) Výstupy projektu budou publikovány v režimu Open Access (Gold Open Access) a budou také archivovány v důvěryhodném repozitáři (Green Open Access), a to buď v [otevřeném repozitáři](#) výsledků vědy a výzkumu Mendelovy univerzity v Brně nebo v důvěryhodném repozitáři XY.

*! Upřesňující poznámka: před publikováním je vždy nutné **zkontrolovat Open Access podmínky daného vydavatele a časopisu** (např. zda je možné vložit do repozitáře) a přidělené licence Creative Commons. Licence a podmínky lze nalézt: <https://v2.sherpa.ac.uk/romeo/> nebo na webu časopisu. Je nutné zkontrolovat, zda výběr časopisu nebo repozitáře splňuje podmínky daného projektu!*

3. Pokud je podmínkou projektu publikování výstupu v režimu Open Access, lze **poplatky APC** (Article Processing Charge) za publikování v otevřeném přístupu žádat **do uznatelných nákladů projektu**.

! Poznámka k publikačním výstupům: Například u zadávací dokumentace TAČR: Uchazeči jsou povinni v této veřejné soutěži zajistit otevřený přístup „open access“ k druhům výstupů/výsledků (označeným hvězdičkou ()) a k souvisejícím výzkumným datům.*

Popis správy výzkumných dat do studie proveditelnosti

V projektových žádostech je vyžadován stručný popis správy výzkumných dat, v některých případech také první verze Plánu správy dat (Data Management Plan).

Žadatel by měl v žádosti odpovědět na následující témata:

- **jaká výzkumná data budete v rámci projektu vytvářet, zpracovávat nebo sbírat;**

Poznámka: vždy doplňte podle Vašeho aktuálního výzkumu.

"V projektu budou generována data XY ve formátu ZX za pomoci metody YZ..."

"V projektu budou sbírány vzorky AB, jejich sběr bude probíhat doplňte"

"V projektu budou např. dotazníková šetření zaměřená na doplňte, budou zajištěny informované souhlasy respondentů..."

Pokud budete pracovat v projektu s již existujícími daty:

"V projektu budou využita data z databází XY... (doplňte z jakých + link) pro účel YZ."

“V projektu budou využita data XY z předchozího výzkumu/projektu YZ (doplňte název + link).“

- **jaké metody a zásady jejich správy použijete s ohledem na FAIR principy (vyhledatelnost, přístupnost, interoperabilita a znovuvyužitelnost);**

Poznámka: vždy doplňte podle Vašeho aktuálního výzkumu.

Ukládání dat během výzkumu:

“Výzkumná data budou v průběhu projektu uložena na XY (doplňte, kam data ukládáte v průběhu výzkumu: např. na sdíleném disku pracoviště/OneDrive (O365), který je pravidelně zálohován“.

Úložiště MENDELU: Informace o úložištích pro výzkumná data, se kterými se během výzkumu pracuje: <https://uvis.mendelu.cz/uloziste>.

V některých projektech lze zahrnout peníze na datová úložiště (navýšení kapacity) do nákladů projektu.

Dokumentace dat, popis dat, metadata:

„Výzkumná data budou popsána, a to pomocí: doplňte možnost, jak data popisujete: např. laboratorního deníku/textového souboru README/souboru s popisem veličin a měření apod. Data budou popsána dle zvyklostí pracoviště: doplňte stručně, co používáte: např. popis metody, parametry měření, přístroj apod.“

! Pokud budou v projektu **citlivá data nebo osobní údaje**, bude potřeba je zabezpečit. Popište, jak tyto data chcete ochránit, např. zda budou anonymizována, kdo k nim bude mít přístup apod.

- **zda a jakým způsobem budete data sdílet a publikovat.**

Budete výzkumná data otevřeně sdílet? Projděte si informace o podmínkách sdílení výzkumných dat ve výzvěch projektů (např.: TAČR: s. 5-6 [ZDE](#)). Pokud se na Váš výzkum vztahuje výjimka z otevření dat, popište ji.

“Výzkumná data týkající se XY nemohou být otevřená, protože se na ně vztahuje výjimka XY...“

“Výzkumná data budou uložena a zveřejněna v důvěryhodném repozitáři (vyberte si, který chcete použít, viz <https://uvis.mendelu.cz/datove-repozitare>: např. v [Zenodo](#) nebo v [národním datovém repozitáři](#) od CESNET nebo v [oborovém repozitáři XY](#)“.
Data budou mít přiděleny trvalý identifikátor DOI (pozn. u oborového repozitáře zkontrolujte, zda uděluje DOI) a budou popsány základními metadaty.“

„Podkladová data k článku budou uložena v repozitáři XY, v textu publikovaného článku bude uveden odkaz na uložená data.“

Informace, kde hledat **datové repozitáře**: <https://uvis.mendelu.cz/datove-repozitare>

Plán správy dat (Data Management Plan, DMP)

- pokud je to povinná podmínka projektu

Data Management Plan (DMP): je dokument popisující jaká data a jakým způsobem budou během výzkumu vytvářena, dokument zahrnuje informace o dostupnosti a využití těchto dat. Data Management Plan je pravidelně aktualizován v průběhu výzkumu, aby reflektoval skutečnou práci s daty.

Pro opětovnou využitelnost výzkumných dat je důležité používat tzv. [principy FAIR](#), aby data byla vyhledatelná (Findable), dostupná (Accessible), interoperabilní (Interoperable) a opětovně využitelná (Reusable).

Informace o Data management plánu: <https://uvis.mendelu.cz/data-management-plan>
Open Science centrum nabízí konzultace k DMP: open-science@mendelu.cz

Šablony DMP:

Existuje několik šablon pro DMP, zkontrolujte si podmínky projektu, kterou šablonu máte použít:

- Horizon Europe - v angličtině ([VZOR](#) – zadejte Data Management Plan)
- [NTK - přeložená šablona HE](#)
- [TAČR - šablona DMP](#)

Zjistěte si vždy podmínky daného projektu:

- **GAČR** - stručný popis správy výzkumných dat při podání projektu; plán správy dat s první průběžnou zprávou a následně během projektu
- **TAČR** – stručný popis správy výzkumných dat při podání projektu, plán správy dat s první průběžnou zprávou a následně během projektu ([LINK](#))
- **Horizon Europe** - DMP do 6 měsíců od začátku řešení projektu ([LINK](#))
- **OP JAK** – stručný popis správy výzkumných dat při podání projektu, plán správy dat s první průběžnou zprávou a následně během projektu ([LINK](#))

Informace: <https://uvis.mendelu.cz/projekty-a-open-science>

Online nástroj pro vytváření DMP - Data Stewardship Wizard

Data Stewardship Wizard je online nástroj pro vytváření Data Management Plánu, je zadarmo a v **anglickém jazyce**. Nástroj obsahuje návodné otázky, které pomáhají intuitivně doplňovat DMP. Nástroj umožňuje porovnat, jak jsou Vaše data FAIR. [LINK](#).

Přístup pro vědce: [Researchers](#) umožňuje po registraci zdarma vytvářet Data Management Plan.

Pozice Data Stewarda v projektu

V některých projektech lze naplánovat úvazek pro Data Stewarda, který má na starosti správu výzkumných dat ve výzkumném týmu. Doporučujeme si tuto pozici naplánovat, protože je správa dat časově náročná.

Pozice Data Stewarda na univerzitě

Metodickou podporu pro správu výzkumných dat na univerzitě má na starosti Data Steward, který je metodickým pracovníkem Open Science centra. Data Steward – metodik nabízí konzultace pro vyplňování a aktualizaci Data Management Plánů, k výběru úložišť pro výzkumná data apod. Metodik spolupracuje s Data Stewards jednotlivých pracovišť nebo výzkumných týmů. Kontakt pro vaše dotazy: sona.kehmova@mendelu.cz

Informace k otevřenému přístupu na univerzitě:

- Na univerzitě byla schválena **Strategie Open Access a Open Science (2023-2030)**, která se zaměřuje na podporu Open Access, Open Science a výzkumných dat: <https://doi.mendelu.cz/pdfs/doi/9900/02/9300.pdf>.
- Univerzita má podpůrné pracoviště **Open Science centrum**: <https://uvis.mendelu.cz/osc-aktuality>
- **Úložiště MENDELU**: Možnosti úložišť pro výzkumná data, se kterými se během výzkumu pracuje: <https://uvis.mendelu.cz/uloziste>
- Informace, kde hledat **datové repozitáře**: <https://uvis.mendelu.cz/datove-repozitare>
- **FAIR data**: <https://uvis.mendelu.cz/vyzkumna-data>
- Obecné doporučení pro **metadatový popis výzkumných výstupů** a výzkumných dat: <https://repozitar.techlib.cz/record/1600?ln=en>.

V případě dotazů se můžete obrátit na Open Science centrum: open-science@mendelu.cz